

НОМИНАТИВНІ ВЛАСТИВОСТІ СУБСТАНТИВОВАНОГО ПАРТИЦИПА НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Приходько А.М.

Запорізький національний технічний університет

Статтю присвячено комплексному вивченню субстантивованого партиципа (СП) сучасної німецької мови з метою з'ясування його лексико-семантичних і морфологічних особливостей. У німецькій мові можуть субстантивуватися як перші, так і другі партиципи, що пов'язано з необхідністю в найменуванні людини за її якостями (антропономіації). Найменування людини за її якостями здійснюється шляхом граматикалізації з наділенням партиципа іменниковими категоріями роду, числа, відмінка й означеності / неозначеності. При цьому одна частина СП є узуальними субстантивами, зафіксованими словниками, а інша – okazionalnymi, які виступають як контекстуальні номінації.

Ключові слова: субстантивований партицип, лексико-семантична група, граматична категорія, номінація, транспозиція

Статья посвящена комплексному изучению субстантивированного партиципа (СП) современного немецкого языка с целью выяснения его лексико-семантических и морфологических особенностей. В немецком языке могут субстантивироваться как первые, так и вторые партиципы, что связано с необходимостью в наименовании человека по его качествам (антропономии). Наименование человека по его качествам осуществляется путем граматикализации с наделением партиципа субстантивными категориями рода, числа, падежа и определенности / неопределенности. При этом одна часть СП является узуальными субстантивами, зафиксированными словарями, а другая – okazionalnymi, выступающими как контекстуальные номинации.

Ключевые слова: субстантивированный партицип, лексико-семантическая группа, грамматическая категория, номинация, транспозиция

Prykhodko A.N.. Nominative properties of the substantivized Participle of the German language.

This paper focuses on the complex study of the substantivized Participle (SP) of the German language. It aims to define its lexical semantic and morphological features. Despite the relentless attention of linguistics to the syncretically formed parts of speech the substantivization of the Participle still remains on the roadside of scientific thought. This fact motivated the author's scientific interest in the

research object. Empirical evidence revealed that both Participle I and Participle II can be substantivized due to the active processes of parts of speech transposition in the German language. This fact is caused by the communicative needs for the nomination of a person by his qualities. The paper clarifies that lexical semantic invariant of the SP deals primarily with anthroponominations of two types. The former characterizes a person by a permanent feature, and the latter characterizes a person by a temporary feature. The nomination of a person by qualities in the form of SP-nominations occurs if the Participle obtains the categories of gender, number, case, and the category of definiteness / indefiniteness, which eventually claim the categorial meaning of “thingness” to the SP. Moreover, if the first is a classification category of the noun, then it becomes a binary, male-female category. Thus, all noun-related categories in the SP are unified and become inflectional. The paper proves that both adjective substantivization and its participle variant are productive ways of parts of speech derivation in the Modern German. However, one part of the SP consists of nouns that are rooted in language and fixed in the dictionaries, and another part consists of occasional nouns that serve as spontaneously coined in speech contextual nominations, but can be registered in dictionary to meet specific social needs. The German substantivized Participle is not only the fact of speech, but also the fact of language.

Key words: substantivized participle, lexical semantic group, grammatical category, nomination, transposition.

Статтю присвячено комплексному вивченню субстантивованого партиципа (СП) німецької мови з метою з'ясування його лексико-семантичних і морфологічних особливостей. Головним мотивом наукового інтересу автора до об'єкта своєї наукової рефлексії стало усвідомлення того факту, на тлі неослабної уваги мовознавства до синкретично утворених частин мови субстантивізація партиципа все ще залишається на узбіччі наукової думки. Спостереження над емпіричним матеріалом показало, що в результаті активних процесів частиномовної транс позиції в німецькій мові можуть субстантивуватися як перші, так і другі партиципи, що викликано комунікативною потребою в найменуванні людини за її якостями. Встановлено, що лексико-семантичний інваріант СП пов'язаний насамперед з антропономінаціями, які бувають двох видів – ті, що позначають людину за якоюсь її постійною ознакою, та ті, що позначають людину за тимчасовою. Найменування людини за її ознаками у вигляді СП-номінацій відбувається шляхом граматикизації – наданням партиципу категорій роду, числа, відмінку та означеності / неозначеності, які остаточно закріплюють за СП категоріальне значення «предметність». При цьому якщо перша категорія є класифікаційною у іменника, то у СП вона стає бінарною, чоловічо-жіночою. В такий спосіб всі іменникові категорії в СП уніфікуються – стають словозмінними. У роботі доведено, що не лише добре вивчена прикметникова субстантивізація, але й її партиципний різновид є вельми продуктивним способом частиномовної деривації в сучасній німецькій мові. При цьому одна частина СП є стійкими субстантиватами, що міцно закорінилися в мові й фіксуються словниками, а інша – оказіональними, що виступають як контекстуальні номінації, які спонтанно виникають у мовленні, але можуть бути лексикографовані за відповідної соціальної потреби. Німецький субстантивований партицип є не тільки фактом мовлення, а й фактом мови.

Ключові слова: субстантивований партицип, лексико-семантична група, граматична категорія, номінація, транспозиція

Одиниці мови являють собою дзеркало психології, філософії та культури її користувачів, а їх структурно-семантичні зв'язки відображають

актуальні для певної лінгвокультурної спільноти відношення між предметами і явищами дійсності, її реальними та ідеальними об'єктами, передаючи тим самим етноспецифічні особливості світосприйняття й світорозуміння. Це стосується не тільки лексичних одиниць усталеного частиномовного реєстру, а й їх похідних – гібридних / синкретичних номінативних одиниць, утворених шляхом транспозиції.

Транспозиція як процес і результат переходу одиниці однієї частини мови в іншу зі збереженням основних властивостей обох привертала й продовжує цікавити багатьох науковців, які основну увагу приділяють таким її різновидам, як конверсія та субстантивація [1; 2; 5; 6]. Не можна сказати, що субстантивованій партицип (далі – СП), або субстантиват не привертав до себе уваги фахівців [8; 10; 11; 12; 13], але це ніколи не відбувалося без відриву від субстантивованого прикметника.

Надзвичайна ємність змісту при компактності форми сприяють високій продуктивності вживання СП у мовленні, що на тлі його недостатньої вивченості засвідчує актуальність представленої праці. Будучи у своїй основі іменною формою дієслова і/або дієслівною формою іменника, СП вбирає в себе категоріальні властивості щонайменше трьох автосемантичних частин мови – іменника, прикметника і дієслова. Коли партицип стає субстантиватом, він набуває номінативних, ад'єктивних і вербальних категорій, які впливають на його подальші граматичні та семантичні характеристики. Тож і дослідження його частиномовних властивостей СП має здійснюватися з урахуванням останніх.

Подібно субстантивованому прикметнику [4, 7] СП становить собою номінативну одиницю, утворену в результаті частиномовної транспозиції, що має своїм наслідком синкретичну дифузію категоріальних властивостей іменника ("предметність"), прикметника ("ознаковість") і дієслова ("дія"). Тож у стислих рамках цієї статті є сенс обмежитися лише їхніми номінативними (у даному випадку – іменниковим) властивостями, що й визначає мету роботи – з'ясування номінативних властивостей СП сучасної німецької мови.

Вона, у свою чергу, висуває щонайменше два завдання, пов'язані з його властивостями, отриманими від іменника: а) опис лексико-семантичних параметрів СП, б) опис морфологічних параметрів СП, вирішення яких має відбуватися не диференційно, а інтегративно.

Насамперед зазначимо, що до лексико-граматичного розряду слів під назвою «субстантивований партицип» слід віднести цілу групу першо- (суфікс *-nd*) і другопартиципних (суфікс *-te*) номінацій, які у процесі мовлення використовуються не в первинній своїй функції (іменна частина присудка), а у вторинній (підмет, додаток). Це розрізнення має й графічну фіксацію, бо за правилами німецької орфографії вони пишуться з великої літери: *der/die Liebende* (той/та, що кохає), *der/die Geliebte* (коханий/кохана = той/та, кого кохають). Спостереження показують, що СП є не тільки атрибутом мовлення, а й атрибутом мови, і в цьому своєму амплуа вони входять до її лексикографічного фонду. Так, універсальний Duden – словник сучасної німецької мови [14] фіксує 248 таких одиниць, із яких 61 (25%) є першо-, а 187 (75%) – другопартиципними номінаціями. Як бачимо, загальна лексикографічно зафіксована кількість СП невелика, але й вона цілком достатня для засвідчення того, що СП – це факт мови.

І хоча між граматикою та лексикою немає одно-однозначних відповідностей, у нашому випадку граматика задає тон, окреслюючи чітко коло використовуваних СП-одиниць, **лексико-семантичний інваріант** яких пов'язаний з антропосферою (винятки лише підтверджують правило). СП-корпус сучасної німецької мови розпадається на два кластери – групу СП, спеціалізованих на антропономінаціях, і групу СП, що не є антропономінаціями.

Лексико-семантичний кластер СП, використовуваних як **антропономінації**, нараховує 224 (90%) лексичні одиниці, які поділяються на ті, що позначають або інгерентні, або референційні якості людини. При цьому категорія «предметність» конституюється на основі категорії «ознаковість»: якась одна риса людини із множини властивих стає підставою

для створення її цілісного образу та, відповідно, для її найменування. Це може мати як суб'єктивні, такі і об'єктивні засади.

До інгерентних належать СП-номінації, що сигналізують деяку постійну характеристику людини або мисляться як постійні, – за станом, походженням (*der/die Abwesende, der/die Meistbietende, der/die Eingeborene, der/die Heimatvertriebene, der/die Stigmatisierte*); за родинними стосунками (*der/die Verwandte, der/die Blutsverwandte, der/die Pflegebefohlene*); за фізичними ознаками – здоров'ям (*der/die Überlebende, der/die Ausgebombte, der/die Körperbehinderte, der/die Schwerverwundete, der/die Verehrte, die Erstgebärende, die Mehrgebärende*), народженням (*der/die Neugeborene*) чи смертю (*der Gefallene, der/die Ertrinkende, der/die Dahingeschiedene, der/die Gehenkte, der/die Verstorbene, der/die Totgesagte*) тощо.

До референційних (статусних) СП-номінацій належать ті, що є набутими людиною через взаємостосунки з іншими людьми, або ті, що мисляться як тимчасово набуті. Це можуть бути антропономіації на позначення статусу – юридичного (*der/die Bevollmächtigte, der/die Beauftragte, der/die Unterzeichnete, der/die Angeschuldigte, der/die Freigelassene*), військового (*der Oberkommandierende, der Alliierte, der/die Verbündete*), соціального (*der Ehrenvorsitzende, der/die Abgeordnete, der/die Angestellte, der/die Bediente, der/die Untergebene, der Wehrbeauftragte*) тощо. Немала кількість референційно-статусних СП відбиває вид і/або результат діяльності людини – професійної (*der/die Arbeitssuchende, der/die Aufsichtführende, die Hausangestellte, der/die Filmschaffende*), академічної (*der/die Auszubildende (Azubi), der/die Gelehrte, der Stubengelehrte, der/die Graduierte*), релігійної (*der/die Eingeweihte, die Gebenedeite, der Gekreuzigte, der/die Gesalbte, der/die Taufgesinnte*) чи навіть «подорожувальної» (*der/die Durchreisende, der/die Fahrende, der/die Reisende, der/die Zugereiste, der/die Mitreisende, der/die Weltreisende*).

Друга група СП (10%) не має нічого спільного з антропономіаціями і не характеризується в параметрах «тимчасовість – постійність», а виражає

закріплені в узусі поняття. Йдеться насамперед про СП на позначення абстрактних (*die Dolchstoßlegende, die Resultierende, das Nichtgewünschte, der Verschnittene, das Zutreffende, die Winkelhalbierende*) і конкретних величин – насамперед гастрономічних (*das Eingemachte, das Gefrorene, das Gesottene, das Faschierte, das Gebratene, das Gedünstete, das Halbgefrorene*) і геологічних (*das Liegende, das Rotliegende, das Weißliegende*), а також деяких номінацій на позначення друкованих виробів (*die Remittende, die Illustrierte*). Як бачимо, більшість СП цього кластеру увійшло до лексичного складу сучасної німецької мови та її варіантів у якості термінів у певній галузі знань.

При субстантивації партицип набуває як типової для іменників сполучуваності, так і нетипового для них контексту. Це пояснюється специфікою граматичних категорій взагалі, а саме тим фактом, що в їхній мовній поведінці обов'язковість поєднується з вибірковістю, тобто категорія завжди є обов'язковою лише для певного підкласу лексем даної мови [7, 238]. Проте всі вони можуть і мають бути осмислені через набуття ними специфічного **морфологічного статусу**, тобто через суто іменникові категорії роду, числа, відмінку і означеності / неозначеності.

Як відомо, **категорія роду** властива всім іменникам за винятком *pluralia tantum*, де вона виступає самостійним і синтаксично незалежним граматичним показником, тобто є класифікаційною, а не словозмінною. СП, переходячи до розряду іменників, успадковують категорію роду. Так, словник Дуден [14] фіксує 206 (83%) СП чоловічого й жіночого роду, 13 (5%) – чоловічого, 10 (4%) – жіночого і 19 (8%) – середнього. Як бачимо, СП німецької мови – це насамперед лексико-граматичний клас слів з подвійним родом – чоловічим і жіночим. Якщо категорія роду іменника поділяє субстантивний корпус цієї мови на три рубрики, які не перетинаються між собою (чоловічий, жіночий, середній), то СП надає шанс номінативним одиницям вирватися з цього кола і наділяє одну й ту ж номінацію щонайменше двома родами залежно від комунікативної ситуації, максимально наблизивши біологічну стать до граматичного роду. Виходить,

що граматичний рід СП є категорію словозмінною – на відміну від іменника, рід якого є категорією класифікаційною.

СП як лексико-граматичний клас слів є доволі зручним для номінування тих позамовних явищ, які – залежно від комунікативних потреб – можуть бути осмислені у вимірах як чоловічості, так і жіночості, а точніше – у вимірах біологічної статі. Зрозуміло, що йдеться насамперед про живі істоти, які закріпилися у цій самій свідомості завдяки або своєму антропологічному значенню (*der/die Anwesende, der/die Gekündigte, der/die Verbannte, der/die Verrückte*), або завдяки своїм фізіологічним чи професійним якостям (*der/die Mitwirkende, der/die Angestellte, der/die Gelähmte*). Подвійність роду пов'язана з гендерною нечутливістю СП на відміну від іменників, у яких він ґрунтується на поєднанні формальної та семантичної похідності іменників жіночого роду від відповідних іменників чоловічого (*der Student → die Studentin, der Gärtner → die Gärtnerin*).

Однак четверта частина лексикографічно фіксованих СП (27%) має лише один рід – наприклад, чоловічий (*der Gefallene, der Gelehrte, der Gesandte, der Beamte, der Wehrbeauftragte*). Деякі випадки виключною «чоловічості» можна пояснити певними професійними або діяльнісними особливостями (*der Oberkommandierende* – головнокомандуючий, *der Ungediente* – той, хто не проходив військову службу, *der Stubengelehrte* – кабінетний вчений) або біблійними фактами (*der Gekreuzigte* – Розп'ятий, Христос). Аналогічні пояснення можливі й для жіночого роду: фізіологічні особливості (*die Erstgebärende* – жінка, яка народжує вперше, *die Spätgebärende* – жінка, яка народжує пізно), біблійною традицією (*die Gebeneidete* – Божя Матір), специфікою виконуваних обов'язків (*die Hausangestellte* – хатня робітниця, *die Frauenbeauftragte* – представниця жіночого руху). Проте серед СП є й такі, рід яких не піддається логічному поясненню (*der Wehrbeauftragte* – уповноважений з бундесверу (хоча особа може бути й жіночої статі) або *der Gefallene* – той, хто загинув (хоча це може бути й жінка)).

СП-найменування осіб типу *der Angeklagte* та *die Angeklagte* відбивають необхідність розрізнення осіб за статтю. Однак вживання таких номінацій чоловічого роду без означеного артикля може слугувати позначенням осіб безвідносно до статі. Тоді СП набуває чоловічого маркування в закінченні *Als Gekündigter siehst du sehr zufrieden aus.*

Група СП-номінацій середнього роду представлена в нашому матеріалі найменуваннями абстрактних понять (*das Nichtzutreffende*, *das (Zu)nächstliegende*), практично всіма СП-гастрономізмами (*das Einkochte* – *варення*, *das Eingemachte* – *консервація*, *das Eingessottene* – *(австр.) повидло*, *das Faschierte* – *фарш*; *das Gebratene* – *смажене*, *das Gedünstete / das Gesottene* – *парове (на пару)*, *das Geschnetzelte* – *пагу по-цюріхські*). Винятком із цієї системи є щонайменше два СП: *der Gerebelte* – *вино з відбірного винограду*, де чол. р. спричинено еліпсом іменника *der Wein*, та *die Geröstete* – *смажені (грінки)*, де множина пов'язана з еліпсом іменника *die Brotschnitte*). Однак не завжди можна довести еліптичний субстрат субстантивації. Це має місце там, де є невідповідність роду СП і роду іменника, з яким ця назва асоціюється: *die Illustrierte* – *ілюстрований журнал* замість *das Illustrierte* (*das Journal*, *das Magazin*). У множині рід СП нейтралізується, однак він може бути зрозумілий як з контексту, так і в оточенні інших лексичних засобів.

Словозмінна **категорія числа** в СП відбиває кількісний вияв позначуваних об'єктів. Вона есплікується через співвідносні форми однини і множини: *der Bekannte* – *die Bekannten*, *die Angestellte* – *die Angestellten*. Категорія числа СП не відрізняється від категорії числа іменників, однак за способом свого вираження вона виявляє окремі відмінності. Якщо у звичайних іменників це розходження виражається за допомогою словотворчих і лексичних засобів у сполученні з аналітичними (артикль), то в системі СП маркером цієї категорії є артикль.

Більшість СП мають співвідносні форми однини і множини. Це передусім злічувані предмети й особи (*der/die Besiegte* – *die Besiegten*, *eine Deputierte* – *viele Deputierte*, *eine Auserkorene* – *zwei Auserkorene*). Проте деякі

СП не визначаються кількісно (*das Eingerichte*, *die Geröstete* /лише мн./, *die Gebenedeite* /лише одн./) і, відповідно, не мають множини, тобто позначають один у своєму роді предмет. До таких належить деякі «двородові» СП, типу *der/die Angebetete*, *der/die Angetraute*, *der/die Erstgeborene*, *der/die Alleinerziehende*), СП-Unika жіночого роду (*die Gebenedeite*, *der Gekreuzigte*), а також СП середнього роду на позначення абстракцій (*das Geleuchte*, *das Weltgewissen*, *das Nichtgewünschte*, *das Gehachte*, *das Halbgefrorene*) і мінералів (*das Liegende*, *das Rotliegende*, *das Weißliegende*).

Всі ці СП належать до групи *singularia tantum*, бо вони позбавлені можливості протиставляти позначуваний предмет чи явище за принципом «одиничність – множинність». З точки зору семантики число у цих СП є пустим. Натомість незначна кількість СП належить до розряду *pluralia tantum* (*die Gerösteten*, *die Lernbehinderten*), що зумовлено семантикою цих лексичних одиниць (*die Geröstete*) або множиною опущеного іменника (*die Lernbehinderten*).

Категорія відмінка, яка є самостійною словозмінювальною категорією з синтаксичною значущістю, виражається в СП, як і у іменника, закінченням і артиклем. Однак відмінювання перших відрізняється від відмінювання других тим, що відповідний алгоритм, будучи налаштованим на прикметник, спирається на різні моделі відмінювання, які залежать від супроводжуючого слова-детермінатива: *Ein Bekannter...*; *Der Beamte...*; *...dem armen Fremden...*; *...die Liebenden...*; *...alle Geladenen...*; *...viele Gelehrte...*; *...zwei Bekannte...*; *...solche Beamte...*) або від його відсутності (*...für eine Frierende...*; *...ist das Entscheidende...*; *...eine Gruppe Fliehender...* (приклади [8, 124]). Не можна не помітити, що СП відмінюються як прикметники, але зберігають при цьому граматичні властивості похідного слова.

У силу своєї подвійної природи відмінювання СП часто піддається варіюванню. Зокрема, коли СП стоїть після прийменника з детермінативом, воно сприймається як іменник і, відповідно, відмінюється як він: *Das alles hat unser reicher Bekannter gemacht*; *Er sah immer wie ein tüchtiger Beamte aus*; *Am*

festlich bedeckten Tisch saßen sämtliche gute Bekannte, Geschwister und sonstige Verwandte. У випадку, коли перед СП стоїть прикметник, СП відмінюється паралельно з ним: Eine Mischung zwischen weltfremdem Gelehrten und geschicktem Diplomaten; Der Bruder ist in Gesellschaft anderer gleichgültiger Reisender angekommen; Dabei spielte ein böser Wille untergeordneter Beamten eine große Rolle (приклади [9, 3-6]).

Отже, СП мають форми усіх чотирьох відмінків, але в кожному з них виявляються свої семантичні та граматичні особливості. Відмінювання СП суттєво різниться з відмінюванням іменників. Більшість стійких та оказіональних субстантиватів відмінюються за аналогією звичайних прикметників за трьома типами: з означеним артиклем, з неозначеним артиклем та без артикля. Існують також і особливі СП, які через повний або частковий перехід до відповідного лексико-граматичного класу слів відмінюються за аналогією з іменником, або за аналогією з прикметником.

Субстантивовані частини мови переймають категоріальні значення іменника, у т. ч. й **категорію означеності / неозначеності**. Оскільки ця категорія має комунікативну природу, вона властива усім СП і пов'язана зі ступенем інформованості учасників комунікативного акту щодо предмету мовлення [3, 231-245]. У цьому сенсі алгоритм вживання означеного, неозначеного та нульового артиклів з СП повністю збігається з алгоритмом їх вживання з іменником. Спостереження над емпіричним матеріалом показують, що ця категорія запозичується від іменника без будь-яких обмежень, винятків чи відхилень.

Будучи пов'язаною з актуальним членуванням, категорія означеності / неозначеності набуває свого повного вияву в мовленні, де з її допомогою можна досягти певного рівня індивідуалізації або генералізації, а також окреслити ступінь інтенсифікації позначуваних предметів чи явищ. Однак якщо граматичне маркування цієї категорії іменника не завжди впливає на вигляд його морфів (*der Mann – ein Mann, die Männer – Männer*), то її вираження в СП безпосередньо пов'язане з необхідністю зміни флексій (*der*

Bekannte – ein Bekannter, die Bekannten – Bekannte). Категорія означеності / неозначеності є для СП словозмінною.

Таким чином, не лише добре вивчена прикметникова субстантивація, але й її партиципна іпостась є вельми продуктивним способом частиномовної деривації в сучасній німецькій мові. При цьому одна частина СП є стійкими субстантиватами, що міцно закорінилися в мові й фіксуються словниками, а інша – okazіональними, що виступають як контекстуальні номінації, які спонтанно виникають у мовленні та можуть бути лексикографовані за відповідної соціальної потреби.

Зі всією впевненістю можна говорити, що корпус субстантивованих партиципів сучасної німецької мови формується як корпус лексико-граматичних одиниць, спеціалізованих на антропономінаціях – перенесенні та закріпленні певної властивості людини на її назву, що закріплюється в мові шляхом наділення їх іменниковими граматичними категоріями роду, числа, відмінка і означеності / неозначеності. В результаті цього категоріальне значення «ознака» (прикметник) стає категоріальним значенням «предметність» (іменник), які не нейтралізуються, а зливаються в єдиний лексико-граматичний гібрид. Очевидно, така дифузія передбачає й третій компонент значення – «дія», але про нього доцільно говорити окремо, що є перспективою подальшої наукової рефлексії.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бабайцева В.В. Явления переходности в грамматике русского языка : монография / В.В. Бабайцева. – М. : Дрофа, 2000. – 640 с.
2. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли; пер. с франц. – М. : Иностр. лит-ра, 1955. – 416 с.
3. Есперсен О. Философия грамматики / О. Есперсен; пер. с англ. – М.: КомКнига, 2006. – 404 с.
4. Кінах Л. С. Номінативні та комунікативні властивості субстантивованого прикметника сучасної німецької мови : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Л. С. Кінах. – Луцьк: ССНУ, 2013. – 261 с.

5. Курилович Е. Деривация лексическая и деривация синтаксическая // Очерки по лингвистике /Е. Курилович. – М. : Иностр. лит-ра, 1962. – С. 57–70.
6. Мельчук И.А. Курс общей морфологии. – М. – Вена : Прогресс, 1997. – Т. 1. – 401 с.
7. Плунгян В.А. Общая морфология. Введение в проблематику / В.А. Плунгян. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 384 с.
8. Сиротина А.А. Субстантивация частей речи в современном немецком языке: [учебн. пособие] / А.А. Сиротина. – Воронеж: ВГПИ, 1982. – 31 с.
9. Сухарчук Є.Л. Методичні вказівки до самостійної роботи «Субстантивізація в німецькій мові» / Є.Л. Сухарчук. – Суми: СумДУ, 2009. – 27 с.
10. Blatz F. Neuhochdeutsche Grammatik mit Berücksichtigung der historischen Entwicklung der deutschen Sprache. Bd. 1 / F. Blatz. – Karlsruhe : Lang's Verlagsbuchhandlung und Buchdruckerei, 1895. – 856 S.
11. Fleischer W. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache / W. Fleischer, I. Barz. – Tübingen : Niemeyer, 1995. – 381 S.
12. Paul H. Deutsche Grammatik. Bd. 3 / H. Paul. – Halle a. S. : Niemeyer, 1956. – 500 S.
13. Wilmanns W. Deutsche Grammatik. 2. Abteilung: Wortbildung / W. Wilmanns. – Strassburg : Trübner, 1899. – 671 S.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

14. Duden. Deutsches Universalwörterbuch. – 3., neu bearb. und erw. Aufl. – Mannheim [u. a.] : Dudenverl., 1996. – 1816 S.